

Høringsuttalelse til NOU 2015:2 «Å høre til – Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø.»

Til Kunnskapsdepartementet

Fra brukerrepresentantene i Statpeds faglige samarbeidsråd for syn

22.06.15

Statpeds faglige samarbeidsråd for syn har brukerrepresentanter fra Norges Blindforbund, Norges Blindforbunds ungdomsutvalg, Norges Blindforbunds foreldreutvalg, Synshemmede akademikere og Norsk Spielmeier-Vogt Forening. Disse brukerrepresentantene stiller seg positive til at det tas initiativ for å styrke det psykososiale skolemiljøet og dermed motvirke mobbing, men er sterkt kritiske til Djupedalutvalgets forslag om å overføre 300 stillinger fra Statped til de kommunale PPT-kontorene.

Djupedalutvalgets mandat har vært å se på mobbing i skolen, og slår i NOU 2015:2 fast at «Faglig læring og sosial læring hører sammen».

Brukerorganisasjonene i Statpeds faglige samarbeidsråd for syn stiller seg 100 prosent bak dette utsagnet. Et godt psykososialt skolemiljø er en forutsetning for inkluderende læring. Dette gjelder også barn med nedsatte funksjonsevner. Riktignok er det, som Djupedalutvalget sier, lite kunnskap om mobbing av funksjonshemmede elever. Likevel er det all grunn til å anta at elever med nedsatt funksjonsevne er mer utsatt for mobbing enn andre elever. I en undersøkelse foretatt av IPSOS/MMI på oppdrag fra Norges Blindforbund (desember 2014), fremgår det at 40 % av blinde og svaksynte elever i alderen 8 – 18 år har blitt mobbet. Tilsvarende prosentandel fra Utdanningsdirektoratets elevundersøkelse som gjelder alle elever er 3,9 %. Utsattheten for mobbing blant synshemmede elever er altså betydelig høyere enn for elevgruppen totalt.

Det er videre all grunn til å tro at den mobbingen barn med synsnedsettelser utsettes for, har sin årsak i manglende inkludering, noe som henger sammen med at de ikke har tilgang til de samme læremidlene som andre elever har. Skal synshemmede elever oppleve å bli inkludert sosialt, må de også inkluderes faglig. Det vil si at de må ha et godt faglig tilbud tilpasset deres nivå og muligheter. Spesialpedagogisk opplæring står derfor sentralt i arbeidet med forebygging av mobbing.

Brukerorganisasjonene i Faglig samarbeidsråd for syn har i lengre tid påpekt at Statped trenger flere stillinger for å kunne yte gode helhetlige tjenester til synshemmede elever. Likevel foreslår Djupedalutvalget å overføre 300 av Statpeds 730 stillinger til kommunene, én til hvert PPT-kontor. Dette tilsvarer 188 millioner kr. En slik reduksjon av stillinger og overføringer vil føre til en betydelig svekkelse av Statpeds tjenesteytelser.

Gruppen synshemmede er en lavfrekvent gruppe og ingen PPT-kontorer har mulighet til å opparbeide seg faglig kvalitativ, god og robust kompetanse på synsområdet selv om det overføres en stilling pr. kontor. Dette vet vi av erfaring, fordi det er gjort tidligere. I 2000 gjennomførte Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet et tiltak, SAMTAK, som skulle styrke PP-tjenesten i kommunene. Det skulle overføres stillinger fra de statlige spesialpedagogiske sentrene til PP-tjenesten i kommunene. Mange har stilt spørsmål ved hvor disse stillingene ble av, jfr. Rogalandsforskningens evaluering i 2003. Med en presset kommuneøkonomi har man ingen garanti for at kommunene vil prioritere opprettholdelse av stillinger til PP-tjenesten over tid. Vi advarer derfor mot å gjenta fortidens lite suksessfulle beslutninger.

Kutt i overføringer til Statped vil føre til forringelse av i dag gode fagmiljøer, og vi minner om mindretallsmerkningen til dagens regjeringspartier og dens støttepartier under behandlingen av Meld. St. 18. (2010–2011) «Læring og fellesskap»:

Små brukergupper

Komiteen viser til at spisskompetansen om blinde og sterkt svaksyntes læring i dag er konsentrert på to av Statpeds sentre. Disse kompetansemiljøene er så små at selv en oppdeling fra to til fire ville svekke muligheten for faglig utvikling. Enkelte disipliner innen blindes læring er så spisskompetente at bare en eller to personer i Norge besitter kompetansen. Etablert forskningssamarbeid med lokale høyere utdanningsinstitusjoner ville også kunne bli vanskeligere dersom miljøene skulle fragmenteres.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre har merket seg at små brukergupper er bekymret for at en omorganisering iverksettes før det har vært en grundig prosess med å sikre at spisskompetansen også på de marginale gruppenes behov blir ivaretatt. Disse medlemmer mener det er viktig å legge til rette for reell brukervedvirkning i prosessene som skal føres fram mot iverksetting av omorganiseringen. Brukerne kjenner behovet best og har kompetanse

og kunnskap som vil være nyttig i prosessen. Disse medlemmer mener også at et økt fokus på brukermedvirkning vil være viktig i det nye Statped, ved for eksempel brukerråd ved regionsentrene.

Disse medlemmer legger til grunn at de små kompetansemiljøene ikke bør splittes opp.

Disse medlemmer mener det også bør vurderes særskilt nasjonal finansiering for å sikre de kompetansemiljøene som jobber med de minste brukergruppene.

For brukerorganisasjonene i Faglig samarbeidsråd for syn er det uakseptabelt å sette svake grupper opp mot hverandre. Statped har som oppgave å støtte opp om det faglige tilbudet rundt elever på følgende områder:

- Døvblindhet
- Syn
- Hørsel
- Tale/språk
- Ervervet hjerneskade
- S sammensatte lærevansker

I Djupedalutvalgets mandat lå det ikke som oppdrag å vurdere Statpeds tjenester. Like fullt har utvalget langt på vei gjort nettopp det, og konkludert med at man kan ta midler fra Statped og overføre dem til kommunene. Som brukerorganisasjoner kan vi ikke understreke sterkt nok at et slikt tiltak vil rasere et tilbud som er avgjørende for kvaliteten på opplæringen og skolehverdagen til blinde og svaksynte. Vi reagerer også sterkt på at vi ikke er tatt med på råd før NOU 2015:2 ble ferdigstilt ettersom kutt i overføringene til Statped er måten et av forslagene er foreslått finansiert på. Blir dette en realitet, kan vi ikke se hvordan kommunene skal greie å ivareta sine oppgaver til blinde og svaksynte etter opplæringsloven. Ved å kutte i Statped vil satsingen på forebygging og bekjempelse av mobbing for elever flest, gå på bekostning av bekjempelse av mobbing for en svært utsatt elevgruppe, nemlig elever med nedsatt funksjonsevne, herunder blinde og svaksynte.

Det er umulig å bygge en tilstrekkelig sterk faglig kompetanse for elever med synsproblematikk ute i hver enkelt kommune. Antallet elever med behov for faglig og sosial bistand knyttet til synsproblematikk er for lite til dette, noe som skaper et behov for å ha landsomfattende tjenester gjennom Statped. Enkelte brukergrupper innenfor synsområdet utgjør dessuten mindre enn 30 personer, og det er helt klart at disse vil kommunene selv aldri klare å ta ansvar for.

Med Meld. St. 18 (2010–2011) «Læring og fellesskap» endret Stortinget organiseringen av Statped til fire likeverdige regionkontorer med et nasjonalt hovedkontor. Brukerorganisasjonene i Statpeds faglige samarbeidsråd for syn mener denne regionaliseringen innebar en svekkelse i tjenestetilbudet til blinde og svaksynte. Etter vår mening bør den spesialpedagogiske synskompetansen i Norge samles i to sterke fagmiljøer. Fagmiljøene ved de tradisjonelt to sterkeste fagmiljøene på syn, tidligere Huseby- og Tambartun kompetansesenter, er ved dagens organisering under sterkt press og mister stillinger. Dette er helt uakseptabelt, og organiseringen må derfor endres og stillingene tilbakeføres til Huseby og Tambertun til det nivået de hadde før omorganiseringen i Statped.

Reduksjonen som har funnet sted under omorganiseringen har allerede ført til en forringelse i tjenestene på en rekke områder. Spesielt kan vi se dette på produksjonen i læremidler der 8 av 10 elever har opplevd å få disse for seint det siste året. Brukerorganisasjonene i Faglig samarbeidsråd for syn stiller seg derfor uforstående til grunnlaget for å fjerne stillinger i Statped. Tvert om mener vi at Statped bør spisses, fra fire til to mer robuste kompetansemiljøer. Dette vil sikre individet bedre. Rapporten «En av flokken», publisert av NTNU Samfunnsforskning (januar 2014), viser at sansetapgruppen har store utfordringer med å inkluderes sosialt i skolen.

Brukerorganisasjonene reagerer derfor kraftig på at det skal kuttets i den faglige sikkerheten rundt blinde og svaksynte elever. Statpeds fagfolk har som oppgave å støtte opp rundt eleven, jobbe inn mot systemet rundt eleven og drive forskning. Dette er nedfelt i mandatet til Statped. God skolefaglig og spesialpedagogisk oppfølging er et svært viktig bidrag til sosial inkludering og forebygging av mobbing.

Djupedalutvalget mener at Statped jobber for mye systemrettet og for lite individrettet. I mandatet til Statped gitt av Stortinget gjennom behandlingen av Meld. St. 18 (2010–2011) «Læring og fellesskap» står følgende:

Mål 1: Statped er en tydelig og tilgjengelig tjenesteyter av spesialpedagogisk støtte til kommuner og fylkeskommuner. Statped gir tjenester på både individ- og systemnivå, og alle kommuner og

fylkeskommuner får likeverdig tilgang til Statpeds tjenester.

Mål 2: Statped har spisskompetanse innenfor spesialpedagogiske fagområder og bidrar aktivt til kunnskaps- og kompetansespredning på disse områdene.

Mål 3: Statped har en strategi for prioritering av områder for forsknings- og utviklingsarbeid (FoU) og er en samarbeidspart for universiteter og høyskoler.

Målbildet sier ingenting om hvordan målene skal vektes. Derimot står det i de årlige oppdragsbrevene fra Utdanningsdirektoratet at Statped skal jobbe mer systemrettet. Brukerorganisasjonene er tilhengere av systemrettet arbeid, men ser samtidig at det er et økende behov for at innsatsen innrettes mer mot individuell oppfølging. Dette kan imidlertid ikke gjøres ved å fjerne 300 årsverk i Statped, men ved å spisse fagmiljøenes kompetanse inn mot brukergruppene, slik at Statped kan utnytte sitt potensiale maksimalt.

Djupedalutvalget mener også det er viktig å sette inn tiltak for en god skolekultur som understreker voksnes ansvar og tydeliggjør nulltoleranse for krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering. Å basere tiltakene på omforente, vedtatte menneskerettigheter er helt nødvendig. Hensynet til barnets beste må alltid telle mest.

Brukerorganisasjonene i Statpeds faglige samarbeidsråd for syn vil understreke at barn med funksjonshemning har et særlig vern, både gjennom Barnekonvensjonens artikkel 23 og gjennom FNs konvensjon for rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, artikkel 7 *Barn med nedsatt funksjonsevne* og artikkel 24 *Utdanning*. Etter vår oppfatning vil forslaget om å fjerne 300 fagstillinger fra Statped gjøre det umulig å innfri funksjonshemmede barns grunnleggende menneskerettigheter.

Vennlig hilsen

Brukerorganisasjonene i Statpeds faglige samarbeidsråd for syn

Espen Lahnstein
Norges Blindforbund

Ida Utne
Norges Blindforbunds ungdom

Trine Paus
Norsk Spielmeyer-Vogt Forening

Nina Tveter
Synshemmede akademikere

Sissel Sørensen Bye
Norges Blindforbunds foreldreutvalg